

İlkokul TÜRKÇE

DEYİMLER KONUSU ÖZETİ, ETKİNLİKLERİ VE DEĞERLENDİRME TESTİ

DEYİMLER:

Müslüm
TEKİN

En az iki sözcükten oluşan, genellikle gerçek anlamlarından uzaklaşıp kalıplaşmış biçimde farklı anlam kazanan söz gruplarına deyim denir.

Bu söz gruplarının taşıdığı anlama da deyim anlam denir.

Deyimler kalıplaşmış sözlerdir.

Deyimlerde herhangi bir sözcüğün yeri değiştirilemez.

Deyimler oluşturan sözcükler yerine başka bir sözcük kullanılamaz.

Deyimler mecaz anlamlıdır.

En az iki sözcükten oluşurlar.

DEYİM	ANLAMI
Ağzından bal akmak	Çok tatlı konuşmak
Abuk sabuk konuşmak	Saçma, sapan, anlamsız sözler söylemek.
Acısını çekmek	Yapılan yanlış bir iş dolayısıyla üzüntü içinde olmak
Açık kapı bırakmak	Üzerinde tartışılan konuyu sonuca bağlamayarak daha uygun bir zamanda çözülmesine olanak tanımak
Açık vermek	Yanlış şeyler söylemek, gizli kalması gereken bir şeyi belli etmek.
Açık yürekli	Düşüncesini doğru bildiği şeyleri hiç çekinmeden söyleyen kişi
Açık yürekli	Düşüncesini doğru bildiği şeyleri hiç çekinmeden söyleyen kişi
Adam etmek	Bir kişiyi yetiştirmek, topluma yararlı duruma getirmek
Adamdan saymak	Bir kişiye hak etmemesine rağmen değer vermek
Adımını denk atmak	Başına gelebilecek bir kötülüğe karşı önlem alarak davranmak
Ağırdan almak	Bir işi gönülsüzce yapmak
Ağız birliği etmek	Bir konuda anlaşarak aynı biçimde konuşmak
Ağzı kulaklarına varmak	Çok sevinmek
Ağzına bir parmak bal çalmak	Birini tatlı sözlerle çeşitli hediyelerle bir süre kandırmak, oyalamak
Ağzında bakla ıslanmamak	Sır saklamamak
Akıl sır ermemek	Bir işin niteliğini, gizli yönlerini anlamamak
Akla karayı seçmek	Bir işi başarınca kadar çok sıkıntı çekmek, güçlüklerle karşılaşmak
Alttan almak	Sert konuşan bir kişiye karşı yumuşak dil kullanmak,
Bağrına basmak	1. Kucaklamak 2. Biriyle ilgilenmek, korumak.

DEYİM	ANLAMI
Baklayı ağzından çıkarmak	Açık söylemekten çekindiği bir sorunu sonunda açıklamak
Baltayı taşa vurmak	Farkında olmadan birine dokunacak sözler söylemek
Basireti bağlanmak	İyi düşünemez, gerçeği göremez duruma gelmek
Baş tacı etmek	Çok sevmek ve saymak
Başı göğe ermek	Beklenmeyen bir mutluluğa ermek
Başına çorap örmek	Birine, haberi olmadan kötü duruma düşürücü davranışta bulunmak
Belini bükmek	Çaresizlik içinde bırakmak
Bıyık altından gülmek	Birinin durumuna belli etmemeye çalışarak gülümsemek
Bin dereden su getirmek	Birini kandırmak için birçok sebep ileri sürmek.
Bire bin katmak	Çok abartmak
Boğazına dizilmek	Üzüntü ve kaygı sebebiyle isteksizce yemek
Boş atıp dolu tutmak	Umutsuzca girilen bir işte iyi sonuç almak
Burnu büyümek	Kibirleşmek, büyükmek
Burnunda tütme	Çok özlemek
Can atmak	Çok istemek
Cirit atmak	Bir yerde sıkça bulunmak, sıkça dolaşmak
Çalmadan oynamak	Çok keyifli ve sevinçli bir durumda olmak
Çark etmek	Verdiği sözden veya savunduğu düşüncesinden vazgeçmek
Çene çalmak	Gevezelik etmek
Çığır açmak	Bir alanda yeni bir yol, yöntem başlatmak
Daldan dala konmak	Sık sık iş, konu ve ya düşünce değiştirmek
Dara düşmek	Sıkıntıya girmek
Dem vurmak	Bir şeyden söz etmek, konu açmak
Deveye hendek atlatma	Birine yapılması çok zor, hemen hemen yapılması imkânsız işleri yaptırmaya çalışmak
Dikiş tutturamamak	Bir işte veya bir yerde herhangi bir sebeple uzun süre kalmamak
Dili dolaşmak	Korku, heyecan, hastalık vb. sebeplerle şaşırarak söyleyeceğini karıştırmak
Dolap çevirmek	Hile ve dalavere ile iş yapmak
Duman attırmak	Kötü duruma düşürmek, çok geride bırakmak
El ayak çekilmek	Ortalıkta hiç kimse kalmamak
El üstünde tutmak	Bir kişiye çok saygı ve sevgi göstermek
Faka basmak	Aldatılmak, tuzağa düşmek
Fırıldak çevirmek	İsteğini elde etmek için hileli yollara başvurmak
Fitil olmak	Çok kızmak, çok öfkelenmek
Gazel okumak	Oyalamak veya kandırmak üzere boş sözler söylemek
Göbeği çatlamak	Birçok güçlüğü yenmek için çok uğraşmak

Maslım
TEKİN

DEYİM	ANLAMI
Göklere çıkarmak	Aşırı derecede övmek
Gönül koymak	Gücenmek, alınmak, darılmak
Göz boyamak	Kandırmak, yanıltmak, gösterişle aldatmak
Göz yummak	Görmezlikten gelmek, hoş görmek, bağışlamak
Hacet kalmamak	Gereği olmamak
Hafife almak	Küçümsemek, önemsememek
Havlu atmak	Başarısızlığını kabul edip mücadeleyi bırakmak
Her telden çalmak	Her bir işi yapabilir olmak. Birçok konuda bilgisi olmak
Hizaya gelmek	Davranışlarını düzeltmek
Hoşbeş etmek	Sohbet etmek
Iskartaya çıkarmak	Değersiz bularak bir yana atmak
Işık tutmak	Düşüncesi ile kılavuzluk etmek, yol göstermek
İcat çıkarmak	Yadırganan yeni bir huy veya davranış göstermek
İçi içine sığmamak	Telaş, sabırsızlık, coşkunluk göstermekten kendini alamamak
İğne ipliğe dönmek	Çok zayıflamak
İş başa düşmek	Kendi işini kendi görmek zorunda olmak
İş sarpa sarmak	İçinden çıkılması zor duruma girmek
Kabuğuna çekilmek	Kimseyle görüşmemek
Kafa kafaya vermek	İki veya daha fazla kişiyle bir kenara çekilip konuşmak, dayanışmak
Kafa patlatmak	Bir konu üzerine çok düşünmek
Kalburla su taşımak	Sonuçsuz bir işle uğraşmak
Kale almamak	Önem vermemek, sözünü etmeye değer bulmamak
Kem küm etmek	Verecek cevap bulamayıp açık bir anlamı olmayan sözler söylemek
Ket vurmak	Engel olup güçleştirmek
Kılı kırk yarmak	Titiz ve ayrıntılı bir şekilde incelemek
Kolaçan etmek	Çevrede olup biteni anlamak amacıyla dolaşmak
Kök salmak	Bir yere iyice yerleşmek
Kulak kabartmak	Belli etmemeye çalışarak dinlemek
Kuyruğuna basmak	Birini incitip sert tepki vermesine yol açmak
Küçük dilini yutmak	Şaşırarak, donakalmak
Külahları değiştirmek	Bozuşmak
Lafını bilmek	Yerinde, güzel ve tutarlı konuşmak
Leb demeden leblebiyi anlamak	Daha söze başlanırken ne demek istendiğini çabucak anlamak
Makaraya almak	Bir kişiyle alay etmek
Malum olmak	İçine doğmak
Mangalda kül bırakmamak	Yapamayacağı işleri yapabilirmiş gibi söylemek
Martaval atmak	İnanılmayacak sözler söylemek. Yalan söylemek
Mekik dokumak	İki nokta veya durum arasında sürekli gidip gelmek

DEYİM	ANLAMI
Methiye düzmek	Bir kişiyi aşırı derecede övmek
Nabzını yoklamak	Niyetini, düşüncesini anlamaya çalışmak
Nal toplamak	Herhangi bir alanda rakiplerinin gerisinde kalmak
Naza çekmek	İstekli olduğu halde yapmacık davranışlarla isteksiz gibi davranmak
Nevri dönmek	Çok sinirlense de bunu belli etmemeye çalışmak
Numara yapmak	Bir hareketi yalandan yapmak veya yapar gibi görünmek
Oltaya gelmek	Aldatılmak
Omuz vermek	Bir kişiye destek olmak
Ölçüp biçmek	Bir konuda ayrıntılı düşünmek, değerlendirmek
Pabucu dama atılmak	Kendinden üstün birinin çıkmasıyla gözden düşmek
Parmağı ağızda kalmak	Şaşmak, hayret etmek
Pay biçmek	Durumu bir kişi veya durum ile karşılaştırıp yargıya varmak
Pireyi deve yapmak	Önemsiz bir olayı büyütme
Pot kırmak	Yersiz ve kırıcı söz söylemek, gaf yapmak
Rehavet çökmek	Ağırlık duyup uyumak istemek
Rol kesmek	İçten olmayan davranışlarda bulunmak
Sabrı taşmak	Dayanamaz duruma gelmek
Saman altından su yürütmek	Belli etmeden iş çevirmek, ortalığı karıştırmak
Sapla samanı karıştırmak	İyi ile kötüyü ayıramamak
Sarpa sarmak	İçinden çıkılması zor bir duruma girmek
Sırna kadem basmak	Ortalıkta görünmemek
Sünger çekmek	Hiçbir şeyi olmamış saymak, unutmak
Şifayı bulmak	Hastalanmak veya hastalığı artmak
Taban tepmek	Uzun yol yürümek
Tabanları yağlamak	Hızlıca koşmak, kaçmak
Tafra satmak	Böbürlenmek, büyüklük taslamak
Takla atmak	Bir şeye çok sevinmek
Tereciye tere satmak	Birine çok iyi bildiği bir şeyi öğretmeye kalkmak
Toz olmak	Ortadan kaybolmak
Turşu gibi olmak	Çok yorgun düşmek
Ucuz atlatmak	Zor ve tehlikeli bir durumdan az zararla çıkmak
Üstüne titremek	Bir kimseye veya bir şeye özen göstermek
Üstüne varmak	Bir şeyi yapmasını baskı kurarak istemek
Vaktini almak	Epey zaman harcamasına sebep olmak
Volta atmak	Bir aşağı bir yukarı gidip gelmek
Yabana atmak	Önem vermemek, önemsiz görmek
Yağlı ballı olmak	Araları çok iyi olmak, içli dışlı olmak
Yaka silmek	Bıkmak, usanmak
Yalpa vurmak	İki yana eğilerek yürümek

DEYİM	ANLAMI
Yan çizmek	Bir işten kaçmak
Yanına kar kalmak	Cezasız kalmak
Yaygarayı basmak	Bağırıp çağırmak
Yer etmek	İz bırakmak. İyice yerleşmek
Yerinde saymak	İlerleyememek, gelişememek
Yumurtaya kulp takmak	Bahane bulmada usta olmak
Yüreği ağzına gelmek	Çok korkmak
Yüz çevirmek	Bir kişiye gösterdiği ilgiyi kesmek
Yüzünü ağartmak	Davranışlarıyla yakınlarının övünmesine sebep olmak
Zemin hazırlamak	Uygun ortam oluşturmak
Zihin yormak	Bir konuda çok düşünmek, kafa yormak

ETKİNLİK 1:

Aşağıda karışık olarak verilen sözcükleri düzenleyerek deyimleri oluşturalım.

kovmak / gelip / bağdakini / dağdan

elden / gölden / su / ekmek

çanağına / gözleri / dönmek / kan

ses / kafadan / her / bir / çıkmak

iki / çekirdek / bir / dirhem

sırtı / tok / pek / karnı

ETKİNLİK 2:

Aşağıdaki deyimlerde boşluk bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayalım.

Açık bırakmak

Açmaza

Aklını almak

Bam basmak

Başında çevirmek

..... damarına basmak

Deveyi çıkarmak

..... belli etmemek

..... getirmek

Havanda su

..... doğmak

Kaş etmek

düze

düşmek

ekini

dövmek

içine

Can

göz

başına

teline

Gargaraya

kapı

değirmen

ETKİNLİK 3:

Aşağıdaki deyimler ile anlamlarını numaralandırarak eşleştirelim.

1	Keli görünmek		Aldırmamak, önem vermemek
2	Kendini göstermek		Gerek kalmamak, gereği olmamak
3	Kulağına kar suyu kaçmak		Tavsiye etmek
4	Lafa tutmak		Beğenilecek özelliklerini ortaya koymak
5	Mahal kalmamak		Bir isteği yerine getirmemek için bahaneler bulmak
6	Mırın kırın etmek		Kişiyi sürekli konuşarak rahatsız etmek, oyalamak
7	Omuz silkmek		Bir konu üzerine dikkati, ilgiyi çekmek
8	Önüne düşmek		Kusuru ortaya çıkmak
9	Parmak basmak		Birine rehberlik etmek
10	Salık vermek		Bir duyum almak

DEĞERLENDİRME TESTİ

1) "En az iki sözcükten oluşan, genellikle gerçek anlamlarından uzaklaşıp kalıplaşmış biçimde farklı anlam kazanan söz gruplarına denir."

Yukarıda tanımı verilen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Şiir B) Atasözü
C) Deyim D) Fıkra

2) "Sesi çıkmak." deyimini tamamlamak istersek boş bırakılan yere hangi sözcük gelmelidir?

- A) az B) ayyuka
C) kısık D) güçlü

3) "Anlayışla karşılamak, olumlu değerlendirmek." anlamına gelen deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sıcak bakmak. B) Sırtını dayamak.
C) Sineye çekmek. D) Sonunu almak.

4) Aşağıdakilerden hangisi deyim değildir?

- A) Makaraya almak
B) Yanına kar kalmak
C) Sapla samanı karıştırmak.
D) Et tırnaktan ayrılmaz.

5) "kalmak / ağzında / tadı / damağında" yanda karışık verilen sözcüklerle bir deyim oluşturulursa hangi sözcük dışarıda kalır?

- A) kalmak B) ağzında
C) tadı D) damağında

6) tut - kaç - taziya - demek - tavşana
1 2 3 4 5

Sözcükleri karışık verilen deyim doğru şekilde yazılmak istenirse doğru sıralama nasıl olur?

- A) 5 - 2 - 3 - 1 - 4 B) 4 - 1 - 3 - 2 - 5
C) 3 - 2 - 5 - 1 - 4 D) 3 - 1 - 5 - 2 - 5

7) I. Temize çekmek

II. Işık tutmak

III. Ant vermek

IV. Yol göstermek

Yukarıdaki deyimlerden hangi ikisi anlamca birbirine en yakındır?

- A) I ve II B) II ve III
C) II ve IV D) I ve IV

8) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim yanlış kullanılmıştır?

- A) Şifayı bulmak istemiyorsan kendine dikkat etmelisin.
B) Ders çalışmadığından dolayı sürekli yerinde sayıyordu.
C) İşini o kadar seviyordu ki hep yan çiziyordu.
D) Arkadaşları ile hoşbeş etmeyi çok seviyordu.

9) Aşağıdaki deyimlerden hangisi "çaresizlik içinde bırakmak" anlamındadır?

- A) Faka basmak B) Gazel okumak
C) Hizaya gelmek D) Belini bükme

10) Aşağıdaki deyimlerden hangisinin anlamı yanlış verilmiştir?

- A) Göz boyamak: Kandırmak, yanıltmak.
B) Taban tepmek: Uzun yol yürümek.
C) Dara düşmek: Sıkıntıya girmek.
D) Pireyi deve yapmak: Önemli bir olayı önemsiz gibi göstermek.

11) "Başladığı işin sonunu getirememek." anlamındaki deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arkasını getirememek.
B) Arkası alınmak
C) Arka kapıdan çıkmak
D) Arkasını görememek.

12) simit - kurulmak - gibi - beşlik
1 2 3 4

Sözcükleri karışık verilen atasözü doğru şekilde yazılmak istenirse doğru sıralama nasıl olur?

- A) 1 - 3 - 4 - 2 B) 2 - 1 - 3 - 4
C) 4 - 1 - 3 - 2 D) 2 - 4 - 1 - 3

- 13) I. Mekik dokumak II. Pot kırmak
III. Nevri dönmek IV. Yaygarayı basmak
V. Yalpa vurmak.

Yukarıdaki deyimler ile aşağıdaki anlamları eşleştirildiğinde hangi deyim dışarıda kalır?

1. Karşısındakine dokunacak söz söylemek.
2. İki nokta veya durum karşısında sürekli gidip gelmek.
3. Bağırıp çağırmak.
4. Çok sinirlenmek.

- A) II B) V C) I D) III

- 14) bakmak / kapiya / çıkmak / bir

Yukarıdaki sözcüklerle bir deyim oluşturulduğunda hangi sözcük dışarıda kalır?

- A) bakmak B) kapiya
C) çıkmak D) bir

15) Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde "Fırsatı kaçırdığı için çok pişman olmak anlamına gelen bir deyim vardır?

- A) Başından savmak.
B) Başını dinlemek.
C) Baş sıkışmak.
D) Başını taştan taşa vurmak.

ETKİNLİK 1:

Aşağıda karışık olarak verilen sözcükleri düzenleyerek deyimler oluşturalım.

kovmak / gelip / bağdakini / dağdan

Dağdan gelip bağdakini kovmak

elden / gölden / su / ekmek

Ekmek elden su gölden

çanağına / gözleri / dönmek / kan

Gözleri kan çanağına dönmek

ses / kafadan / her / bir / çıkmak

Her kafadan bir ses çıkmak

iki / çekirdek / bir / dirhem

İki dirhem bir çekirdek

sırtı / tok / pek / karnı

Karnı tok sırtı pek

ETKİNLİK 2:

Aşağıdaki deyimlerde boşluk bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayalım.

Açık **kapı** bırakmak

Açmaza **düşmek**

Aklını **başına** almak

Bam **teline** basmak

Başında **değirmen** çevirmek

Can damarına basmak

Deveyi **düze** çıkarmak

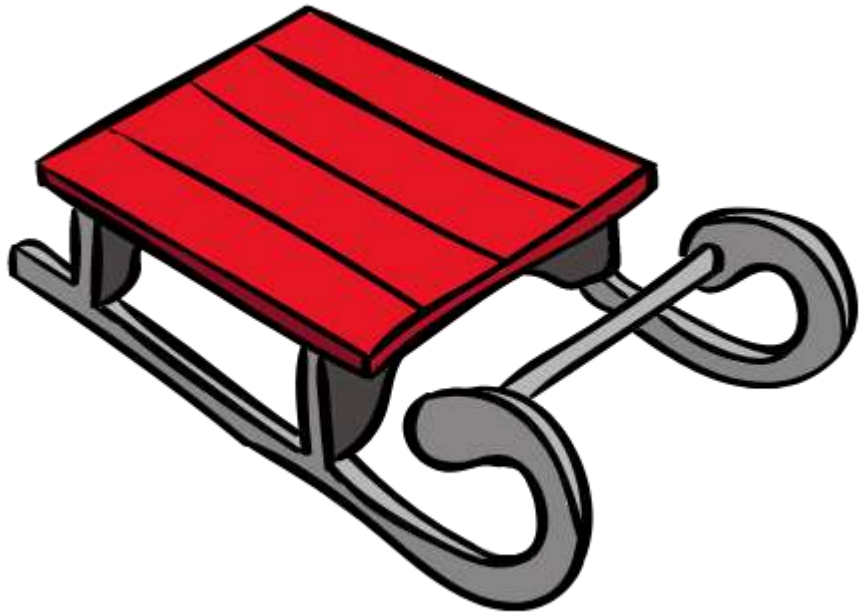
Ekini belli etmemek

Gargaraya getirmek

Havanda su **dövmek**

İçine doğmak

Kaş **göz** etmek

ETKİNLİK 3:

Aşağıdaki deyimler ile anlamlarını numaralandırarak eşleştirelim.

1	Keli görünmek	7	Aldırmamak, önem vermemek
2	Kendini göstermek	5	Gerek kalmamak, gereği olmamak
3	Kulağına kar suyu kaçmak	10	Tavsiye etmek
4	Lafa tutmak	2	Beğenilecek özelliklerini ortaya koymak
5	Mahal kalmamak	6	Bir isteği yerine getirmemek için bahaneler bulmak
6	Mırın kırın etmek	4	Kişiyi sürekli konuşarak rahatsız etmek, oyalamak
7	Omuz silkmek	9	Bir konu üzerine dikkati, ilgiyi çekmek
8	Önüne düşmek	1	Kusuru ortaya çıkmak
9	Parmak basmak	8	Birine rehberlik etmek
10	Salık vermek	3	Bir duyum almak

DEĞERLENDİRME TESTİ CEVAP ANAHTARI

1	C	9	D
2	B	10	D
3	A	11	A
4	D	12	C
5	B	13	B
6	A	14	A
7	C	15	D
8	C		